

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8 (1), 1-24

Geliş Tarihi:28.08.2023 Kabul Tarihi: 21.11.2023

Yayın: 2024 Yayın Tarihi: 31.05.2024

<https://doi.org/10.30561/sinopUSD.1351254>

<https://dergipark.org.tr/sinopUSD>

ORHAN PAMUK'UN SESSİZ EV ROMANINDA ATAERKİLLİĞİN İNŞASI VE TOPLUMSAL CİNSİYET ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Erdi DEMİR*

Öz

Araştırmanın konusu, Orhan Pamuk'un *Sessiz Ev* yapıtında ataerkillik kültürüyle ilgilidir. Çalışmada, *Sessiz Ev* isimli yapıtta yer alan kadın ve erkek karakterler toplumsal cinsiyet normlarıyla anlam kazanan ataerkillik bağlamında sorgulanmıştır. Yapıtta ataerkillik hakkında bilgi verildikten sonra ataerkilliğin nasıl inşa edildiği, ataerkil sistemin inşa edilmesinde gelenek ve görenekler, toplumsal yapı ve din gibi faktörlerin etkileri incelenmiştir. Araştırmanın amacı, Orhan Pamuk'un *Sessiz Ev* yapıtında ataerkilliğin nasıl inşa edildiğini anlayabilmek, ataerkilliğin görünümünü toplumsal cinsiyet kültürü bağlamında sosyolojik olarak yorumlayabilmektir. Bu doğrultuda araştırmada tarama modeli benimsenerek yapıtta yer alan olay, mekân, karakter ve nesnelere kendi toplumsal koşulları içinde oldukları gibi incelenmeye dikkat edilmiştir. Araştırmada doküman incelemesi yöntemi uygulanarak yapıt içinde yer alan ataerkillik ve toplumsal cinsiyetle ilgili kavramlar hakkında veri toplanmıştır. Doküman incelemesi yoluyla elde edilmiş veriler içerik analizi yöntemiyle çözümlenerek yorumlanmıştır. Bulgu olarak yapıtın ataerkil bir okuma örneği oluşturduğu, ataerkilliğin gelenek, görenek, din gibi faktörlerle şekillendiği anlaşılmıştır. Kadın karakterlerin toplumsal cinsiyet normlarını benimsemiş, itaatkâr ve eril otoriteye boyun eğen karakterler olduğu öğrenilmiş, erkek karakterlerin sosyal ve ekonomik sermayelerinin kadın karakterlerden güçlü olduğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Sessiz Ev*, Ataerkillik, Toplumsal cinsiyet, İktidar, Orhan Pamuk.

An Evaluation on The Construction of Patriarchy and Gender in Orhan Pamuk's Silent House Novel

Abstract

The subject of the research is related to the culture of patriarchy in Orhan Pamuk's *Silent House* work. In the study, the male and female characters in the *Silent House* work were questioned in the context of patriarchy, which makes sense with gender norms. After providing information about the patriarchy in the work, the effects of factors such as how

* Dr., edemir.akdeniz@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-3227-5984>

the patriarchy was built, traditions and customs, social structure and religion on the construction of the patriarchal system were examined. The aim of the research is to understand how patriarchy was built in Orhan Pamuk's *Silent House*, to interpret the views of patriarchy sociologically in the context of gender culture. In this direction, the scanning model was adopted in the research and attention was paid to examining the events, places, characters and objects contained in the work as they are in their own social conditions. In the research, data were collected on the concepts related to patriarchy and gender contained in the work by applying the document review method. The data obtained through the document review were analyzed and interpreted using the content analysis method. As a result, it was understood that the work constitutes a patriarchal reading example and that patriarchy is shaped by factors such as tradition, custom, religion. It was seen that female characters are those who have adopted gender norms, are obedient and submit to masculine authority, and it was understood that the social and economic capital of male characters is stronger than that of men.

Keywords: Silent House, Patriarchy, Gender, Power, Orhan Pamuk.

Giriş

Orhan Pamuk'un ikinci romanı, 1983 yılında yayımlanan *Sessiz Ev* isimli yapıtıdır. 1980 yılı Temmuz ayının bir haftasını kapsayan zaman örgüsünün içinde Pamuk, 1980 askeri darbesi öncesi oluşmuş siyasi ve toplumsal iklimi iç monolog yöntemiyle ve psikolojik yönleriyle tahlil etmiştir. Yapıtın konusu 1980 askeri darbesi öncesinde toplumdaki siyasi kamplaşma, kargaşa ve bölünmelerle ilgilidir (Pamuk, 2017, s. 10).

Sessiz Ev, Nobel Edebiyat Ödüllü yazar Orhan Pamuk'un Fransızca ve İngilizceye çevrilerek birçok ödül kazanmış yapıtıdır. Yapıt, üç kuşak kadın erkek ilişkilerini yansıtmaları, toplumsal cinsiyet ve ataerkillik okumaları ile ilgili zengin bir içeriğe sahip olması açısından önem arz etmektedir. Kadın ve erkek karakterler arasında iktidar ilişkileri, otorite ve hiyerarşiye dayalı sosyal ağlar inşa eden yazar, sosyal ve ekonomik statü bağlamında erkek karakterleri ön planda tutmuştur. Ekonomik ve sosyal seviyesi güçlü erkek karakterlerin karşısında eğitim düzeyi düşük, ekonomik olarak erkeklere bağımlı kadınların varlığı göze çarpmaktadır. Yapıt kurgu ve içerik açısından ataerkillik bir okuma örneği sunmaktadır. Bu bağlamda yapıtın toplumsal cinsiyet ve ataerkillik yönünden incelenmesinin litera-

türe düşünsel ve toplumsal cinsiyet çalışmaları bakımından katkı sağlayabileceği düşünülmektedir.

Orhan Pamuk'un *Sessiz Ev* isimli yapıtı, aile hayatı, kadın-erkek ilişkileri, aile içi şiddet, aldatma, çok eşlilik, namus kavramı ve eski-yeni çatışması gibi konuları içermekle birlikte ataerkillik yapısının inşası ve yeniden üretilmesi bakımından önemlidir (Ecevit, 2004, s. 92). Yapıtını iç monolog tekniğiyle kurgulayan Pamuk, roman karakterlerinden Fatma Hanım, Cüce Recep, Hasan, Faruk ve Metin 'i bazı bölümlerin anlatıcısı olarak sunmaktadır. Otuz iki bölümden oluşan yapıtta, Hasan sekiz bölümün anlatıcısıyken Fatma Hanım yedi bölüm, Faruk ve Cüce Recep altı, Metin ise beş bölümün anlatıcısı olarak kurgulanmıştır. Fatma Hanım, toplamda yedi bölümün anlatıcısıyken yapıtın diğer yirmi beş bölümünün anlatıcısının erkek olduğu dikkat çekmektedir.

1. Romanın Kurgusu

Doktor Selahattin Darvinoğlu (1881-1942) siyasi sebeplerle ittihatçılar tarafından sürgüne gönderilmiş bir Osmanlı aydınıdır. Tıp doktoru olan Selahattin Bey, pozitivist, bilimin ve aklın üstünlüğünü benimsemiş, inancı zayıf bir adamdır. Görücü usulü evlilik biçimiyle 16 yaşında bulunan Fatma Hanım'la evlenmiş olan Selahattin Bey, siyasetle içli dışlı bir kimsedir. 48 ciltlik ansiklopedi yayımlayarak (daha sonra 54 cilde çıkarmıştır) Doğu medeniyeti dünyasına katkıda bulunmak isteyen Selahattin Bey'in eşi Fatma Hanım'dan Doğan (1915-1967) isminde bir oğlu bulunmaktadır (Pamuk, 2017, s. 59-62). Ayrıca Selahattin Bey'in evin hizmetçisinden Recep ve İsmail adında iki gayrimeşru oğlu bulunmaktadır. Selahattin Bey'in evde olmadığı bir gün Eşi Fatma Hanım bu iki çocuğu sert biçimde dövmüş, Recep'in bu yüzden boyu kısa kalmış, İsmail ise topal kalmıştır.

Selahattin Bey, siyasi düşünceleri ve materyalist dünya görüşü sebebiyle çevresindeki insanlar tarafından tuhaf karşılanan bir kimsedir. Bu yönleri sebebiyle hastaları zamanla azalarak ekonomik sıkıntılar yaşamaya başlayan Selahattin Bey felsefi bir arayış içerisine girer. Tüm amacı Doğu medeniyet dünyasını aydınlatmak amacıyla ansiklopedi yayımlamak olan Selahattin Bey, yaşadığı ekonomik

sıkıntılar ve Latin harflerinin kabulü gibi sebeplerle çalışmasını tamamlayamamıştır. Zamanla kendisini içkiye vermiş olan Selahattin Bey bir süre sonra hastalıktan ölmüştür. Selahattin Bey'in Fatma Hanım'dan Dünya'ya gelen oğlu Doğan Darvinoğlu iyi bir eğitim almıştır. Fatma Hanım, Doğan'ın babasına benzememesi için onu yatılı okullarda okutmuş, iyi bir eğitim alması konusunda büyük özen göstermiş bir annedir. Doğan, üvey kardeşleri Recep ve İsmail'i bir gün annesi Fatma Hanım'ın yanına getirir.

Annesinden almış olduğu altını aralarında pay ederek üvey kardeşi İsmail'e yardım etmiş olan Doğan, üvey kardeşlerinin gönlünü almaya çalışmış, aile ilişkilerine önem veren birisi olmuştur. Doğan'ın üvey kardeşi İsmail ise eşine ve oğlu Hasan'a bazen şiddet uygulayan bir karakterdir. Diğer üvey kardeş Recep, annesinin yolundan giderek uzun süre Fatma Hanım'ın hizmetçiliğini yapmaya devam etmiştir. Doğan, mülkiyeden mezun olduktan sonra kaymakam olmuş, Erzincan'ın Kemah İlçesi'nde kaymakam olarak görev yapmıştır. Doğan, bir süre sonra insanların menfaatleri için her şeyin peşinden koştuğunu, yoksul ve ihtiyaç sahibi insanlar için kimselerin yardım eli uzatmadığını görmüş, valilik sırası gelmesine rağmen görevinden istifa ederek Cennethisar'a annesinin yanına yerleşmiştir. Gül Darvinoğlu (1922-1964) ile evli olan Doğan Darvinoğlu Faruk, Nilgün ve Metin isimli üç çocuk sahibidir (Pamuk, 2017, s. 64). Babasının sosyal alışkanlıklarını benimseyen ve kendisini içkiye veren Doğan Darvinoğlu genç yaşta hayatını kaybetmiştir. Aynı şekilde Doğan'ın eşi Gül Darvinoğlu 'da erken yaşta hayata gözlerini yummuştur.

1980 yılının Temmuz ayında Doğan'ın çocukları Nilgün, Faruk ve Metin Gebze'nin Cennethisar Kasabası'na babaanneleri Fatma Hanım'ı ziyarete gitmişlerdir. Faruk, tarih dalında doçent olmuş, okumaya ve araştırma yapmaya hevesli birisidir. Gebze'deki kütüphanede tarihi araştırmalarda bulunmaktadır (Pamuk, 2017, s. 71). Faruk ile eşi Selma çocuk sahibi olamadıkları için boşanma kararı almışlardır. Nilgün ise sosyoloji bölümü birinci sınıf öğrencisi olmakla beraber *Cumhuriyet Gazetesi* okuyan, sosyalist bir kadındır. Metin, varlıklı ailelerin

çocuklarına özel yabancı dil dersi veren ve yurt dışına gitme hayali kuran birisidir. Üvey amcaları Piyangocu Topal İsmail'in oğlu Hasan ise aşırı milliyetçi duygulara sahip, 18 yaşlarında ama lise ikinci sınıfta yabancı dil ve matematik derslerini veremediği için okula pek gidip gelmeyen birisidir (Pamuk, 2017, s. 57-92). Hasan, üvey kuzeni Nilgün'e âşık olur ve her sabah plaja giden kuzenini gözetleyerek onunla iletişim kurmak ister. Ateşli bir milliyetçi olan Hasan, Nilgün'ün gazeteci-
den *Cumhuriyet Gazetesi* aldığını görünce onun komünist olduğunu düşünür.

Hasan, Nilgün'ü takip ettiğini gören milliyetçi arkadaşı Serdar'a yakalanmış ve bu durumu arkadaşına anlatamamıştır. Serdar ise Hasan'ın komünist bir kıza âşık olmasının utanç verici bir durum olduğunu arkadaşlarının yanında kendisine söylemiştir (Pamuk, 2017, s. 130-148). Kendi aralarında plan yapan milliyetçi gençlerden Hasan'ın diğer arkadaşı Mustafa, olayları takip ederek Hasan'ın *Cumhuriyet Gazetesi* okuyan Nilgün'ü cezalandırmasını beklemiştir. Milliyetçi arkadaşlarıyla birlikte esnaftan haraç alan Hasan, gözü dönmüş bir şekilde üstlerine araba süren üvey kuzeni Metin'in aracını durdurmuş ve Metin'in parasını gasp etmiştir (Pamuk, 2017, s. 196-208). Ertesi gün Nilgün'ü gazete bayisinin önünde bekleyen Hasan, Nilgün'ün yolunu kesmiş ve neden *Cumhuriyet Gazetesi* okuduğunu sormuştur. Bu olanlar karşısında Nilgün, Hasan'ı faşist olmakla ve ırkçılıkla suçlamıştır. Hasan bunun üzerine Nilgün'ü feci bir şekilde darp etmiştir. Olayı görenler ve Hasan'ın babası Piyangocu Topal İsmail, Nilgün'e yardım etmek istemişler fakat müdahaleyi reddeden Nilgün ertesi gün beyin kanamasından hayatını kaybetmiştir.

Nilgün'ün ölüm haberini alan ev sakinleri şok geçirmiş ve olaydan büyük üzüntü duymuşlardır. Ertesi gün torunlarının İstanbul'a döneceğini düşünen Fatma Hanım, hizmetlisi Recep'i olanı biteni anlatması için yanına çağırılmış ancak Recep de Fatma Hanım'ın yanına gitmemiştir. Yattığı yerden kalkamayan ve aşağı inmeyi başaramayan Fatma Hanım yatağına uzanmış, ev sessizliğe bürünmüştür. Nilgün'ün başına gelenlerden endişe duyan Hasan, sabah erkenden büfeden gazete olarak Nilgün ile ilgili bir haber olup olmadığına bakmıştır. Nilgün'ün vefat ettiğini

öğrenen Hasan, kendisini suçlamış ve büyük üzüntü duymuştur. Hasan, başına bir iş geleceği düşüncesiyle trene binerek Cennethisar'dan ayrılmıştır.

Sessiz Ev yapıtında Pamuk, ataerkil toplumsal yapının izlerini taşıyan zengin ve anlamlı bir içerik sunmuştur. Kocasıyla görücü usulü küçük yaşta evlendirilen Fatma Hanım, toplumsal cinsiyet rollerini benimsemiş, eşine cevap vermekten çekinen, sessiz, itaatkâr bir tiptir. Eşi Selahattin Bey tarafından evin hizmetçisiyle aldatılan Fatma Hanım bu acının psikolojik çatışmalarını içinde yaşamış, sessizliğe bürünmüştür. Giddens (2010, s. 13) İngiltere'de kadın ve erkeklerin cinsel yaşamlarıyla ilgili farklı deneyimleri paylaştığını belirtmiştir. Erkeklerin başka kadınlarla olan ilişkisinin duygusal ve üzüntü duyulabilecek fakat anlaşılabilir durum olduğunu, kadınların başka erkeklerle ilişkilerinin ise mülkiyet hakkını ihlal eden, kabul edilemez bir önyargı ile karşılandığını ifade etmiştir. Cinsiyetle arasındaki bu çifte standart, toplumsal kabul, inanç ve değerlerle beslenebilmektedir.

Fatma Hanım'la beraber Nilgün ve Topal İsmail'in eşleri de yapıtta erkeklerden fiziksel ve psikolojik şiddet gören kimseler olarak göze çarpmaktadır. Yapıt, çocuk sahibi olamayan Faruk ve Selma'nın boşanması, gayrimeşru çocuk sahibi olma anlayışı, toplumsal bakış açısı, eşini aldatma, aile içi şiddet, namus- itibar ve intikam gibi unsurları psikolojik bağlamda ele almıştır. Nitekim şiddet, aile bunalımlarıyla gelişebilen, toplumsal yozlaşmaya sebep olabilen standart etik dışı davranışlar şeklinde tarif edilebilir (Giddens, 2012, s. 262). Anlatılarda erkek karakterlerin baskın olması, sayıca kadın karakterlerin az olması, toplumsal roller ve statü bakımından erkeklerin sosyal ve ekonomik düzeylerinin güçlü olması yapıtın ataerkillik ve toplumsal cinsiyet normları açısından zengin bir içeriğe sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca çalışmanın kurgusu yazarın toplumsal cinsiyet ve ataerkil toplumsal normlara ilişkin bir duyarlılığını da yansıtmaktadır.

2. Yöntem

Araştırmanın veri toplama tekniği doküman incelemesidir. Doküman incelemesi, çalışılması hedeflenen bir konu üzerinde araştırma konusu ile ilgili bilgi, belge ve kavramların tespit edilmesine yönelik bir bilimsel inceleme yöntemidir (Özkan, 2019, s. 3). Dokümanlar yazılı, görsel, işitsel ve hem görsel hem yazılı olabilmektedir. Dokümandan kasıt, okul kayıt listesi, nüfus kayıt örneği, dergi ve kitaplar, mahkeme tutanakları, polis adres ve sicil kayıt örnekleri, fotoğraflar ve videolar olabilir (Geray, 2006, s. 66; Demir, 2021b, s. 201). Doküman incelemesi yapılırken gerekli olan etik kurulu izinlerin alınması, incelenen dokümanların gerçekliğe uygun olup olmaması önemlidir. Nitekim araştırmanın bilimsel geçerliliğin sağlanması, bilgilerin güvenilir olması gerekmektedir. Araştırmada doküman incelemesi yoluyla Orhan Pamuk'un *Sessiz Ev* (2017) yapıtı bütüncül bir bakış açısıyla sistematik biçimde incelenmiştir. Romanda toplumsal cinsiyet, ataerkillik, iktidar, otorite ve hiyerarşi kavramlarıyla ilintili olarak karakterlerin tutum, eylem ve düşünceleri anlaşılmış ve betimsel olarak yorumlanmıştır.

Doküman analizi yoluyla toplanan veriler, betimsel analizi yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz, incelenen bir olay, durum ya da fenomenin çalışma yapılmadan önce tespit edilmiş tema, sayı, cümle yapısı, tekrarlanan kavram ve anlamsal özelliklerine göre düzenlenip açıklanabilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 239). Betimsel analiz, tanımlama ve açıklama üzerine şekillenmiş nitel veri analiz tekniğidir. Görüşme ya da gözlem yoluyla elde edilmiş verilerin ne anlam ifade ettiğinin açıklanması ya da incelenen bir dokümanın (belge, fotoğraf, roman, nüfus kayıtları, anı, günlük) ne tür kavramlar içerdiği, romandaki karakterlerin neler söyledikleri betimsel analiz kavramı içerisinde değerlendirilebilir (Strauss 1987, s. 6-10). Betimsel analiz tekniğinde görüşmeci bireylerin ya da romandaki karakterlerin söylemleri doğrudan alıntı şeklinde ifade edilebilmektedir. Bu durumun sebebi romandaki bulguların sistematik ve anlamlı bir bütün içinde paylaşılması arzusudur. Betimsel analiz, sistematik olmayan kavramların sistematik ve anlamsal açıdan bir bütünlük ifade edecek şekilde incelenmesidir. Araştırma-

da görücü usulü evlilik, statü ve maddi menfaat odaklı evlilik, aile içi şiddet, cinsel taciz, aldatma, çok eşlilik ve gayri meşru çocuk sahibi olma gibi kavramlar kadın erkek arasındaki ilişkilerin kurgulanmasında önemli rol oynamıştır. Dolayısıyla bahse konu kavramlar ve karakterlerin eylemleri toplumsal cinsiyet temelinde sosyolojik olarak betimlenmiş ve yorumlanmıştır.

3. Ataerkilliğin İnşası ve Erkek Karakterler

Ataerkil düşünce sistemi, tarihsel ve toplumsal olarak tüm sosyal kurumlarda erkek egemenliğini temel alan, kadın ve erkek cinsiyetleri arasında iktidar ilişkisi kurgulayan yapılar, düşünce kalıpları ve uygulamalardır (Connell, 2016, s. 16-24). Ataerkillik, sosyal yapı sistemlerinin, pratiklerin erkek baskısı ve hükmü altına olmasını ifade eden bir yaklaşımdır. Toplumsal cinsiyet normlarıyla beslenen ataerkillik; iktidar, tahakküm, hiyerarşi kavramlarıyla yakından ilgilidir (Lerner, 1986, s. 38; Walby, 1990, s. 20; Sancar, 2013, s. 21; Demir, 2018, s. 37; Demir, 2020, s. 845).

Engels'e (2013, s. 11) göre tarihsel olarak ana hukuku egemen bir toplumun varlığı genel olarak kabul görmektedir. Toplumların tarıma geçmesiyle birlikte işgücünün kullanımı ön plana çıkmış ve yetiştirilen ürünlerin korunması ihtiyacı işbölümünü geliştirmiştir. Ürünlerin yetiştirilmesi, paylaşılması özel mülkiyet anlayışını ortaya çıkarmıştır. Dolayısıyla tarım işlerinde çalışacak işgücüne ihtiyaç, özel mülkiyet anlayışı erkeklerin kadınlar üzerinde egemenlik kurmasını sağlamıştır. Kadınların doğumlar yoluyla işgücü yetiştirmeleri beklentisi içinde olan erkekler, mal ve mülklerini kendi çocuklarına miras bırakmak istemişlerdir. Bu durum kadın bedeninin doğumlar yoluyla denetlenmesine ve erkek hukukunun kadınları üzerinde tahakküm kurmasına sebep olmuştur. Nitekim ataerkillik, maddi temeli olan ve erkeklerin kadınların bedeni ve emeği üzerinde tahakküm kurmalarını sağlayan, kadınların ev içinde ve dışında erkekler tarafından baskılandığı, üretkenliklerinin denetim altına alındığı hiyerarşik ilişkileri içeren toplumsal ilişkiler dizisi olarak tanımlanmaktadır (Özçatal, 2011, s. 24). Bu bakımdan ataerkil kültürel yapı, sadece kadın emeğinin değil kadınların bedenlerinin, cinselliğinin

kontrol altında tutulduğu bir sistemi işaret etmektedir (Berktaş, 2011, s. 3-4; Ecevit, 2011, s.14; Connell, 2016, s. 33-38; Demir, 2021a, s. 297)

Kandiyoti'ye (1997, s. 10-16) göre ataerkil yapı içerisinde kadınların ve erkeklerin karşılıklı olarak kabullendikleri, zamanlı değişme özelliği bulunan ve yeniden inşa edilerek farklı bir anlam kazanabilen bir ilişkiler ağı bulunmaktadır. Ataerkil pazarlık olarak adlandırılan bu yapı içerisinde iktidar, hiyerarşi, statü, egemenlik, otorite gibi kavramlar anahtar rol oynamaktadır. Dolayısıyla ataerkillik, toplumsal düzenin devamını sağlamakla beraber kültürel ve toplumsal olarak inşa edilen değerler sistemi, kurumlar, uygulamalar ve ara mekanizmalar olduğu anlaşılmaktadır (Sancar, 2011, s. 170-171; Berktaş, 2015, s. 12-20; Günindi Ersöz, 2016, s. 21; Eşitti, 2021, s. 310). Tong'a göre (1989) ataerkil yapı, erkeklerin sistematik olarak kadınlar karşısında üstünlüğünü simgeleyen, egemen erkeklik tutum ve rol kalıplarının tüm topluma ve toplumsal kurumlara benimsetilmesini sağlayan bir tahakkümdür. Bu tahakküm yapısı erkeklerin kadınlar üzerinde egemenliğini sağlayan hiyerarşik ilişkileri düzenleyen, erkeğe üstünlük tanıyan ve erkeği güçlendiren toplumsal yapılar ve uygulamalar sistemidir (Özçatal, 2011, s. 27). Ataerkil normlar, yazısız ve kuralsız soyut kavramlardır. Ataerkilliğin görünümüne edebi metinler başta olmak üzere, siyasal partilerin kurumsal yapılarında (Demir, 2023, s. 292) toplumların dil, gelenekler ve tüketim alışkanlıklarında sıkça rastlanabilmektedir.

Yapıtta ataerkilliğin güçlü sembollerinden Doktor Selahattin Darvinoğlu (1881-1942) ön plana çıkmaktadır. Henüz on altı yaşında Bulunan Fatma Hanım'la görücü usulü evlilik yapan Selahattin Bey, Allah'a inanmayan, pozitivist, her fırsatta doğu medeniyetinin geri kalmasını dini sebeplerle açıklayan birisidir (Uğurlu ve Balık, 2009, s. 2323). Selahattin Bey, hem doğu medeniyetini olumsuz eleştirisini yaparken aynı zamanda doğu medeniyetinin sahip olduğu zenginlikleri görmezden gelmesi ve doğu medeniyetini kurtaracak 54-ciltlik bir ansiklopedi seti hazırlaması bir çelişkidir. Dini, bilimin ilerlemesinin önündeki engel olarak gören Selahattin Bey, inançlı ve geleneksel, muhafazakâr değerlerle yetişmiş eşi Fatma

Hanım'a aşağılayıcı hakaretlerde bulunmuştur (Pamuk, 2017, s. 17). Fatma Hanım, sessiz, itaatkâr, eşine karşılık vermekten çekinen, toplumsal cinsiyet rolleriyle uyumlu ve muhafazakâr değerlere sahip bir kadındır.

Ansiklopedist Selahattin Bey, ekonomik sorunlar sebebiyle kendisini içkiye vermiştir. Her fırsatta eşinin inancı aşağılamış, Fatma Hanım'a yobaz, budala, zavallı ve ezik gibi ifadeler kullanmıştır (Pamuk, 2017, s. 25-60). Her fırsatta eşi Fatma Hanım'a hakaret eden Selahattin Bey eşi üzerinde psikolojik baskı oluşturmuş, maddi durumu bozulunca eşi Fatma Hanım'ın mücevherlerini satmıştır. Yahudi bir kuyumcuyu eve getiren Doktor Selahattin Bey'e hiçbir tepki vermeksizin itaat ederek mücevherleri veren Fatma Hanım, yetiştirilme biçimiyle babasından erkeklere çok soru sormaması gerektiğini öğrenmiştir (Pamuk, 2017, s. 20). Bu ilişkide Fatma Hanım'ın yetiştirilme biçimi ve yaşam tarzı Selahattin Bey'in ataerkil davranış ve tutumlarının güçlenmesini sağlamıştır. Eşiyse arasında iktidar ilişkisi kurgulayan Selahattin Bey'in dayatmacı, dışlayıcı ve küçümseyici tavırları evliliğini çıkmaza sokmuştur. Selahattin Bey'in alkol sorunu sebebiyle Fatma Hanım'la sağlıklı bir cinsel hayatları olmamıştır. Resmi olarak kâğıt üzerinde devam eden evlilikleri fiilen bitmiş, Selahattin Bey, Fatma Hanım'a bahçedeki kulübede yaşayan evin hizmetçisiyle birlikte olduğunu ve bu durumu anlayışla karşılması gerektiğini söylemiştir (Pamuk, 2017, s. 87-184).

Eşi Fatma Hanım'ın inancıyla alay eden Selahattin Bey, eşinin uysal, itaatkâr ve toplumsal cinsiyet normlarını benimsemiş bir kadın olduğunu bildiği için baskıyı sürekli bir çita daha yükseltmiştir. "Ruhsuz, zavallı kadın, bir kadeh içseydin beni anlardın. İç hadi, sana emrediyorum! Sen kocana boyun eğmen gerektiğine inanmıyor musun? O zaman emrediyorum. İç, günahı bana yazılsın. Kocana isyan mı ediyorsun? " (Pamuk, 2017, s. 17-18) sözleriyle Fatma Hanım'ı tahrik edip aşağılayan Selahattin Bey, Orta Çağ Karanlığı olarak adlandırdığı doğu medeniyeti ve insanlarını eleştirmekten geri durmamıştır.

Selahattin Bey, eşi Fatma'ya Cennethisar'daki evlerinde Fatma Hanıma "ben doğulu despot bir erkek gibi davranmak istemem. Eşimi eğlendirmek ve

mutlu etmek isterim” derken bir yandan da ruhsuz, budala ve cahil kadın gibi sözlerle eşini incitmiş ve onu evin hizmetçisiyle aldatmıştır (Pamuk, 2017, s. 24-56). Selahattin Bey aslında eşiyile kendisini eşit görmemekte, eşini kötü sözlerle aşağılayarak eşiyile arasında bir tür iktidar ilişkisi kurgulamaktadır. Fatma Hanım oğlu Doğan'a hamileyken, Doğan'ı hiç ağlatmayacağını, iyi bir baba olacağını söyleyen Selahattin Bey, eşine hakaret eden kendisi değilmişçesine “seninle iftihar ediyor, sana saygı duyuyorum Fatma. Sen Benim eşitimsin, seni diğerleri gibi cariyeye, odalık veya köle gibi görmüyorum. Sen özgür ve bağımsız bir kadınsın” demiştir (Pamuk, 2017, s. 83). Selahattin, dinine bağlı kimse anlamını taşımaktadır. Soyadı Darvinoğlu olması, yazarın ironi yaptığını ortaya koymakla beraber, Osmanlı-Türk modernleşmesinin eleştirisi olarak okunabilir (Ecevit, 1996, s. 38).

Sessiz Ev romanında Ataerkilliğin diğer bir temsili Hasan karakteridir. Hasan, Piyangocu Topal İsmail'in oğlu, Nilgün, Faruk ve Metin'in üvey kuzenidir. Hasan, ideolojik bir milliyetçilik anlayışından çok sosyal kimlik, güç ve statü kazanabilmek için milliyetçi bir grupta arkadaşlık yapmaktadır (Kılıç, 2018, s.131). Hasan, lise ikinci sınıfta matematik ve İngilizce dersleriyle sorun yaşayan aynı zamanda babasından şiddet gören bir gençtir (Pamuk, 2017, s. 92-169). Üvey kuzeni Nilgün'e âşık olan Hasan, *Cumhuriyet Gazetesi* okuyan Nilgün'ün komünist olduğunu düşünmektedir. Her gün sabah plaja gelerek bikinisıyla yüzen Nilgün'den rahatsız olan Hasan, milliyetçi erkek egemen grup adına Cennethisar'ın namusunu koruma görevi üstlenerek Nilgün'ü takip etmekte ve onun hareketlerini denetlemektedir. Bahse konu namus, eril erkek tahakkümü ve onurunu temsil eden sosyal pratikler bütünü şeklinde ifade edilebilmektedir (Bourdieu, 2014, s. 35-37) Hasan, kendisini babası karşısında savunmasından dolayı annesini daha çok sevmektedir. Hatta Babası Topal İsmail'in annesine şiddet uyguladığını şu şekilde ifade etmektedir:

“Bana beni severek bakıyordu. Birden annemi ne kadar sevdiğimi ve babamı ne kadar sevmemişimi düşündüm. Anneme acıdım ve babam onu bir zamanlar dövdüğü için başka kardeşim olmadığı geldi aklıma. Bu hangi suçun cezası? Ama benim kardeşim annemdir: Düşündüm: Biz ana-oğul değil de kardeşiz sanki ve bizi

ceza olsun diye bu topal adamın evine yerleştirmişler ve onun sattığı piyangoların parasıyla hadi bakalım, yaşayın yaşayabilerseniz demişler.” (Pamuk, 2017, s. 128)

Dolayısıyla Topal İsmail hem eşine hem de oğlu Hasan’a şiddet uygulamaktadır. Hasan’ın milliyetçi arkadaş grubunun arasına katılmak istemesindeki motivasyonun bu ezilmişlik ve çaresizlik duygusu olduğu anlaşılmaktadır. Güç ve statü sahibi olmak isteyen Hasan, kimlik arayışı içerisinde. Topal İsmail ise, engelli olmasından dolayı eşi karşısındaki konumunu güçlendirebilmek, iktidar ve otorite sağlayabilmek için eşine şiddet uygulamış birisidir. Hasan, âşık olmasına rağmen çok sevdiği üvey kuzeni Nilgün’ü büfeden *Cumhuriyet Gazetesi* okuduğu ve açık giyindiği için komünist ilan eden, milliyetçi arkadaş grubunun etkisiyle kuzeni Nilgün’ü darp ederek ölümüne sebep olmuştur (Pamuk, 2017, s. 222). Babasının annesine şiddet uygulamasından yakınan Hasan, kendisi de başka bir kadına şiddet uygulamıştır. Esasen her iki fiziksel ve psikolojik şiddet eyleminin ortak noktası erkek otoritesini sağlamlaştırmak ve kadınlar üzerinde iktidar kurabilmek olduğu düşünülmektedir.

Nilgün’ün serbest ve özgürce hareket etmesinden, bikini giymesinden, kamusal alanda açık giyinmesinden rahatsızlık duyan milliyetçi motifli erkek iktidarı, kendi iktidarına rakip gördüğü Nilgün’ü cezalandırmıştır. Kadınlara fiziksel ve sistematik şiddetin amacı kadınların ikincil rollerinin sürdürülmesi, kadınların kontrol edilmesi, erkeklere bağımlı kılınması arzudur. Dolayısıyla toplumsal cinsiyet rolleri erkeklere kadınları kontrol etme, sahiplenme, gerektiğinde şiddet uygulayabilme hakkı veren normları üretmektedir (Uygur, 2015, s. 131). Nitekim erkek tarafından kadına yönelik gerçekleştirilen fiziksel, psikolojik tüm bu şiddet eylemleri temelde erkek egemen, erkek merkezli ataerkil toplumsal sistemin sonucudur. Bu sistemin dayattığı toplumsal cinsiyet kalıp yargı, tutum ve bunların getirdiği davranışlar kadına yönelik şiddeti beslemekte, sonuçta kadınlar yaşamlarına da mâl olan boyutlarda şiddet görmektedir (Aşkın ve Aşkın, 2017, s. 191-193). Sosyobiyojistlere göre ataerkil toplumlarda erkekler şiddet uygulamaya eğilimlidir. Çünkü erkeklerin biyolojik yapısı ve hormonal faktörleri erkekleri buna itmektedir. Yapılan araştırmalar ise bu tezi çürütür niteliktedir ki şiddet öğre-

nilen bir davranıştır (Sancar, 2011, s. 188). Bu bağlamda *Sessiz Ev* romanında Hasan, şiddeti babasından görerek, tecrübe ederek öğrenmiş olduğu söylenebilir. Babasının annesini dövmesi ve annesinin çocuğunu düşürmesi, kendisinin babasından bizzat şiddet görmesi bu durumun örnekleri arasında kabul edilebilir. Doğan ve Gül Darvinoğlu'nun büyük oğlu Faruk, tarih dalında doçent olmuştur. Selma ile evli olan Faruk'un mutsuz bir evliliği vardır. Nitekim mutsuzluğun sebebi çiftin çocuklarının olmamasıdır. Faruk bu durumu şu şekilde anlatmıştır:

“Evlendiğimiz ilk aylarında çocuğumuz olmasın diye dikkat ederdik. Selma ilâç ve aygıtlara karşı olduğu için her şeyin tadını kaçırarak kadar dikkat ederdik buna. Sonra, zamanla bu dikkatimiz dağıldı. Bir yıl sonra bir kere çocuklardan söz etmiş, artık çocuğumuz olsun diye konuşmuştuk. Bu sefer çocuk olsun diye dikkat etmeye başladık, ama bir türlü olmuyordu. Sonra, bir gün Selma gelip bana, artık doktora gitmemiz gerektiğini söyledi, beni cesaretlendirmek için de önce kendisinin gideceğini söyledi. Ben ona karşı çıktım, doktor denen o hayvanları böyle şeylere karıştırmayacağımı söyledim. Selma doktora gitti mi, gitmedi mi, bilmiyorum. Belki benden gizli gitmiştir, ama bunu da fazla düşünmedim, çünkü az sonra ayrıldık.” (Pamuk, 2017, s. 107)

Aile, Türk toplumunda çok önemli bir yere sahiptir. Kadın ve erkeğin bir arada yaşayabilmesinin toplumsal meşruiyeti olan aile kurumu, sosyal ve ekonomik ilişkilerin düzenlenmesi, bireylerin sosyalleşmesi, cinsel ihtiyaçların karşılanması ve neslin devamı gibi işlevlere sahiptir (Doğan, 2012, s. 345). *Sessiz Ev* romanında Faruk'un eşiyle çocuk sahibi olamamaları ilişkilerinin bitmesine zemin hazırlamıştır. Yapıtta statü, kimlik ve bireylerin ekonomik düzeyleri evliliklerinde, aile yapılarında ve sosyal ilişkilerinde belirleyici olabilmektedir. Metin, Babaannesini Fatma Hanımla tartışırken “Faruk'u karısı neden terk edip gitti sanıyorsunuz? Para için... İnsanlar artık paradan başka bir şey düşünmüyor.” (Pamuk, 2017, s. 245) demiş olması düşünülmesi gereken bir husustur.

Maddi kaygıları olmayan, parası olan bir erkek, güç ve iktidar sahibi olabilmektedir. Çünkü ataerkil bir toplumda kadınlar varsıl, statü sahibi ve güçlü erkeklerle evlenmek isteyebilmektedirler. Maddi gücün ifadesi olan para, otorite ve statünün anahtarıdır. *Sessiz Ev* romanında Faruk'un küçük kardeşi Metin, statü ve eril iktidarın sembolü konumunda değerlendirilmektedir. Ceylan isimli bir genç kıza âşık olan Metin, liseyi bitirdikten sonra Amerika'ya gitmek isteyen, yaşadığı

toplumu beğenmeyen ve gösteriş meraklısı birisidir (Akpınar ve Şahin, 2017, s. 338). Ceylan ve arkadaş çevresinde parası olmadığı için küçümsenip dışlandığını düşünen Metin, Ceylan'ın varsıl bir erkekle evlilik yapmak istediğini bildiği için kısa yoldan varsıl olmanın hayallerini kurmuş bir karakterdir. Metin, babaannesi Fatma Hanım'a "Gelin şu köhne evi yıkalım yerine apartman yaptıralım. Yap-Satçı yarısını bize verir. İğreniyorum bu ahmaklar ülkesinden. Amerika'ya gideceğim, Bana para gerek anlıyor musunuz?" demiştir (Pamuk, 2017, s. 244-245). Çünkü Metin, güçlü ve iktidar sahibi bir erkek olursa Ceylan ile evlilik yapabileceğine inanmakta, yurt dışına gidebileceğini düşünmektedir. Bir gün alkolün etkisiyle kendisini kaybeden Metin, âşık olduğu Ceylan'ı taciz etmiş, onunla zorla birlikte olmak istemiştir.

Ceylan ben seni çok seviyorum ve ne yapıyorsun, dedi önce gülerken, seni seviyorum, dedim ve yanağından öpmek istedim, Metin çok sarhoşsun sen, dedi, sonra korktu galiba, onu zorla kıyıya çektim ve yüklendim ve kuma devrildik ve altımda kıpır kıpır kıpırdanırken ve elim göğüslerini ararken ve sıkarken, hayır, diyor, hayır, hayır, Metin ne yapıyorsun, delirdin mi sen sarhoşsun ve ben, seni çok seviyorum, dedim ve Ceylan olmaz, dedi ve ben yanaklarını kulaklarını ve boynunu öptüm ve inanılmaz kokusunu kokladım ve o beni itti ve ben gene çok seviyorum, dedim ve o gene itince benim kafam bozuldu, beni aşağılık bir herif gibi itmeye ne hakkın var, o zaman daha yüklendim, eteklerini kaldırıp işte o uzun yanık inanılmaz bacaklarını parmaklarımın altında ve uzak, erişilmez sandığım sıcak gövde işte bacaklarımın arasında, rüya gibi inanmıyorum ve pantolonumun fermuarını da çözdüm ve hâlâ olmaz, diyor, itiyordu, niye Ceylan niye, seni o kadar seviyorum ki ve birden bir daha itince kumda kedi köpek gibi itişiyoruz ve devriliyoruz ve ne saçma, işte, her şey ne umutsuz, yuvarlanıyoruz ve o hâlâ olmaz sarhoşsun, diyor, peki, peki, ben o kadar aşağılık bir herif değilim, işte, tamam, peki bırakıyorum, ama sanki düzüşsek ne olurdu. (Pamuk, 2017, s.162-163).

Siyasetin bir erkek işi olduğunu varsayan Metin, ablasının siyasetle ilgilenmesinden rahatsız olmuş ona kahvaltı esnasında iğneleyici sözler sarf etmiştir. Metin, ablası Nilgün'e "Çok siyasi oldun, çok ideolojik. İdeolojinin ne olduğunu bilmez olur muyum? Öyle bir ablam var, beyni yeni yıkandı, her gün görüyorum." (Pamuk, 2017, s. 52) sözlerini söyleyerek kadınların siyasetten anlamadığını, siyasetin doğasında güç, rekabet, rasyonel düşünebilme özelliklerinin bulunduğunu ima etmiştir (Demir, 2023, s. 295). Cinsiyetçi eril iktidarı en güçlü biçimde temsil eden Metin, eş cinselliğin toplumda kabul edilmeyen bir durum

olduğunu belirtmiş, toplumda dışlanmak ve ötekileştirilmek istemediğini şu şekilde anlatmıştır:

Tam kaçacakken Vedat beni gene yakaladı ve bir daha öpüştük ve ben bu öpüşleri şu İngiliz kız görür de bizi ibne sanır diye korkuyorum ve okulda, yatakhane herkesin tek derdinin ötekini ibne durumuna düşürmek olduğunu hatırlıyorum, Allah belânızı versin, manyaklar, hastalar, geri zekâlılar, sapıklar, tüysüzlere ibne muamelesi yaparlar, Allahtan benim tüyüm vardır, var mıdır, tabii, var sayılır, istesem bıyık bile bırakabilirim, kötü de durmaz, ben tüylüyüm. (Pamuk, 2017, s. 158)

Nitekim ataerkil bir toplumda eş cinsel kimliğin varlığı sorgulanmakta, toplum tarafından kabul görmediği için dışlayıcı ve öteki kimlik olarak inşa edilmektedir. Hegemonik erkeklik pratikleri, eş cinselliği aşağılama, dışlama, sorunları ikna yöntemi yerine şiddetle çözme, baskın olma gibi iktidar aygıtlarıyla pekişmektedir (Sancar, 2011, s. 174). Doktor Selahattin Bey, Topal İsmail, Metin ve Hasan gibi erkek karakterler yapıtta ataerkilliği en güçlü biçimde yansıtan karakterlerdir. Selahattin Bey, eşi Fatma Hanım'a değerlerinden dolayı öfkesi, aşağılayıcı hakaretleri, aldatması ve çok eşlilik ile ön plandayken oğlu Topal İsmail ve Hasan kadınlara uygulanan fiziksel ve psikolojik şiddetin aktörüdür. Metin ise kız arkadaşına cinsel taciz uygulayan, statü ve eril bir kimlik kazanabilmek için uğraşan, ablası Nilgün'e siyasetin erkek işi olduğunu söyleyen bir karakterdir. *Sessiz Ev* romanında kadın karakterler nicel olarak azdır. Erkek karakterler olayların ana aktörü olarak kurgulanırken, kadın karakterlerin edilgen, pasif roller üstlendiği anlaşılmaktadır. Erkek karakterler cinsiyetçi tutum, söylem ve eylemleriyle hegemonik erkekliği inşa ederken kadınların sosyal ve ekonomik olarak erkeklere bağlı ve bağımlı kimseler olarak kurgulanmıştır. Bu durumun toplumsal davranış ve rol bakımından ataerkil sistemin inşa edilmesini kolaylaştırdığı düşünülmektedir.

4. *Sessiz Ev*'in Sessiz Kadınları

Fatma Hanım, yapıtta yedi bölümün anlatıcısı olarak ön plana çıkarken üstlendiği pasif, edilgen rollerle toplumsal cinsiyet normlarını temsil eden bir karakterdir. İç monolog yoluyla geçmişini anlatan Fatma Hanım ve hizmetçi kadın üç kuşak kadınlardan ilk kuşakta yer almaktadır. İkinci kuşakta ismi çok nadir geçen

ve az yemek yediği ve hiçbir şeyi beğenmediği için Fatma Hanım tarafından eleştirilen gelini Gül Darvinoğlu, üçüncü kuşakta ise torunu Nilgün Darvinoğlu yer almıştır (Parla, 2018, s. 75).

Fatma Hanım ve hizmetçi kadın sosyal ve ekonomik sermayeleri zayıf, erkeklere bağlı ve bağımlı bir şekilde hayatlarını sürdüren gelenekçi kadınlardır. Fatma Hanım, inancı ve değerlerinden dolayı Selahattin Bey'in budala, ruhsuz ve zavallı kadın gibi hakaretlerine maruz kalan mağdur bir kadındır (Pamuk, 2017, s. 17). Fatma Hanım, henüz on altı yaşındayken görücü usulü Selahattin Bey ile evlendirilmiştir. Bu evliliği kabul etme sebebi ise Selahattin Bey'in mesleğinden dolayı iyi bir geleceğe sahip olduğu düşüncesi ve Selahattin Bey'in maddi durumu, statüsü gibi faktörlerdir. Fatma Hanım'a, babasından aldığı terbiye ile erkeklere çok soru sormaması gerektiği kendisine öğretilmiştir (Pamuk, 2017, s. 20). Bu sebeple mücevherleri düşük fiyatla Yahudi bir kuyumcuya satan eşi Selahattin Bey'e tek kelime karşılık vermemiş, eşinin kendisini hizmetçi kadınla aldatmasına ses çıkaramamıştır. Fatma Hanım, hem aldığı terbiyeden dolayı eşine karşı gelmemiş hem de sığınabilecek başka bir kimsesi olmadığı için durumu kabullenmek zorunda kalmıştır.

Fatma Hanım, annelik güdüsü ile oğlunu korumak ve sahiplenmek için Doğan Darvinoğlu'nu yatılı okula vermiştir. Selahattin Bey'in diğer hizmetçi kadından olan Recep Karataş ve İsmail Karataş'a annelik yapmamıştır. Tam aksine Recep ve İsmail iki ve üç yaşındayken onları dövmüş, Recep bu şiddetten dolayı cüce kalmış, İsmail bacağı kırıldığı için Topal kalmıştır (Pamuk, 2017, s. 185-186). Fatma Hanım, otoriteyi ve erkek egemenliğini benimsemiş, itaatkâr, hakları ve sorumluluklarının bilincinde olmayan geleneksel bir kadın tipidir. Maddi menfaat gözeterek yapmış olduğu evlilik, eşiyle dünya görüşlerinin uyuşmaması, eşinin alkol sorunu sebebiyle mutsuz bir hayatı olmuştur. Eşiyle uyuşmaması, yataklarının ayrılmasına sebep olmuş, Selahattin Bey de bu durumu bahane ederek eşini evin hizmetçisiyle aldatmıştır.

Sessiz Ev romanında toplumsal cinsiyet normları ile uyumlu diğer bir karakter, hizmetçi kadındır. Hizmetçi kadın, kocası askere gitmiş geri dönmemiş ve ortada kalmış bir kadındır. Beşeri ve ekonomik sermayesinin zayıf olması sebebiyle akrabaları sığınan bu kadını Selahattin Bey ev işlerine yardımcı olması için bahçedeki kulübesine almıştır. Hizmetçi kadın, Selahattin Bey'in odalığı olmaktan öte gidememiş, gayri meşru Recep ve İsmail adında iki çocuk dünyaya getirmiştir. Yapıtta kendisinden pek söz edilmeyen hizmetçi kadın, Selahattin Bey'in şehvetinin kurbanı olmuştur (Pamuk, 2017, s. 25; Eşitti, 2021, s. 309). Gül Darvinoğlu (1922-1964), Doğan Darvinoğlu ile evlilik yapmış, Faruk, Nilgün ve Metin anneleridir. Yapıt boyunca ismi çok anılmayan Gül Darvinoğlu, sessiz, içine kapanık, alçakgönüllü bir kadın olarak sunulmuştur (Pamuk, 2017, s. 226). Yapıtta en fazla olayların gelişim aşamasını etkileyen ama hiç söz hakkı verilmeyen üçüncü kuşak kadın, Nilgün'dür. Birinci kuşak babaannesi Fatma Hanıma nispeten entelektüel seviyesi yüksek, okumayı seven ve Sosyoloji Bölümü birinci sınıf öğrencisi olan Nilgün sosyalist bir dünya görüşüne sahiptir.

Doğan ve Gül Darvinoğlu'nun kızları Nilgün, ülke sorunlarıyla yakından ilgilenen, *Cumhuriyet Gazetesi* okuyan birisidir. *Cumhuriyet Gazetesi* okuduğu için üvey kuzeni Hasan tarafından feci şekilde dövülerek, beyin kanamasından ölen Nilgün, otoriteyi reddeden, ataerkil normları kabullenmediği için çevresindeki erkeklerden tepki gören bir kadındır. Siyasetin erkek işi olduğunu söyleyen kardeşi Metin tarafından eleştirilen Nilgün, sabahları erken saate plaja giderek bikinisiyle yüzen, kamusal alanda özgürce görünebilen bir kadındır (Pamuk, 2017, s. 52). Nilgün, inanç yönünden önceki kuşaklardan farklı bir konuma sahiptir. Babaannesi ve kardeşleriyle birlikte mezarlık ziyaretleri esnasında teyzesinin öğrettiği duaları unuttuğunu söylemesi üzerine Faruk “ canım, ben de unuttum, ellerinizi babaannem gibi açın üzülmesin.” Demiştir (Pamuk, 2017, s. 52)

Hasan'ın âşık olduğu Nilgün'ün sosyalist olması, Selahattin Bey ile Fatma Hanım'ın doğulu ve batılı kimlik çatışmaları yaşamaları, Orhan Pamuk'un kimlik ve ideoloji çatışmaları zemininde bir aile yapıtı kurguladığını ortaya koymaktadır

(Doğan, 2014, s. 33). Nitekim Pamuk, *Öteki Renkler* isimli yapıtında Selahattin Bey ve Fatma Hanım'ın ilişkilerini kurgularken, 1900'lü yılların başında Berlin'e hukuk okumaya giden dedesi ile o dönemde dedesiyle nişanlanan anneannesi Nikfal Hanım'ın mektuplaşmasından esinlendiğini belirtmiştir. Dedesinin "Almanya'dan gelen mektuplarında Almanya'da kadın hakları şu seviyede, sen bu konu hakkında ne düşünüyorsun? Sence kadınlar siyasal katılımları nasıl olmalı?" tarzında sorulara Nikfal Hanım, çekimser, utangaç bir tavırla sessiz kalmıştır. (Pamuk, 1999, s. 130). Bu açıdan Selahattin Bey ve Fatma Hanım'ın ilişkileri, Orhan Pamuk'un aile hatıralarının izini taşıdığı söylenebilir.

Yapıtta Nilgün dışında kadın karakterlerin sosyal ve ekonomik düzeyleri zayıftır. "Sana emrediyorum" denilen kadınlar, fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalan kadınlar, itaatkâr ve cinsiyetçi eril iktidarı benimsemiş tiplerdir. Nitekim ataerkil sistem ve onun kurallarını belirleyen toplumsal cinsiyet normları toplumsallaşma sürecinde küçük yaşlardan itibaren öğretilip, benimsetilir. Doğal olmadığı halde, kadın ve erkekten beklenen davranış rolleri, doğalmış gibi toplumda benimsenip kabul edilir (Aşkın, 2015). Gündelik yaşamda ve toplumsallaşma sürecinde kadınlar ve erkekler, toplumsal cinsiyet rollerine ait özellikleri aile, okul, dini kurumlar yoluyla öğrenip içselleştirebilmektedir (Canpolat ve Çelik, 2019, s. 907). Yapıtta kurgulanan kadın karakterlerde; toplumsal cinsiyet rolleri ile uyumlu, itaatkâr, erkek şiddetine ses çıkarmayan, boyun eğen ve erkeğe bağımlı bir kadın temsilini oluşturmaktadır (Aşkın, 2015, s. 54).

Yapıttaki kadın karakterlerin varoluş amacı; erkek karaktere yardımcı olmak, erkek egemenliğini pekiştirmek olduğu anlaşılmaktadır. Fatma Hanım yedi bölümün anlatıcısı konumundayken, yapıtın yirmi beş bölümü erkek karakterler tarafından anlatılmaktadır. Kadın karakterler olayların nesnesi durumundayken erkek karakterlerin asıl özne olduğu anlaşılmaktadır. Yapıt ataerkil bir bakış açısıyla kurgulandığı için kadın-erkek ilişkilerinde, aile ve evlilik kurumlarında baskın cinsiyetçi hegemonik erkekliğin izdüşümleri görülebilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yapıt, kurgu, karakter sayısı, olayların anlatıcıları bakımından ataerkil bir okuma örneği sunmaktadır. Ataerkil yapıyı, gelenek, görenek, evlilik biçimleri, aile yapısı, ekonomik ilişkiler, kimlik ve statü bağlamında yansıtan Orhan Pamuk, psikolojik ve fiziksel şiddet uygulayan, çok eşli, güç ve iktidar eğilimli erkek karakterleri ön plana çıkarmıştır. Kadın karakterlere nicel olarak az yer veren Pamuk, söz hakkı bağlamında da itaatkâr, uysal, toplumsal cinsiyet normlarını benimsemiş, erkeklere soru sormaktan imtina eden kadın karakterlere yer vermiştir.

Sessiz Ev yapıtında, maddi ve manevi menfaat temin etmek amacıyla yapılan mutsuz bir evlilik, eşler arası iletişim sorunu, dünya görüşü farklılıkları eril bir bakış açısıyla anlatılmıştır. Olayların anlatıcısı yedi bölümde Fatma Hanım, yirmi beş bölümde erkek karakterler olmuştur. Olaylar erkek özneler etrafında şekillenirken, kadınlar pasif ve eğreti konumları, sosyal ve ekonomik yönden erkeklere bağımlı olmalarıyla konumlandırılmışlardır. Eşi askere giden ve geri dönmeyen hizmetçi kadının konumu durumu özetler niteliktedir. Eşiyle sorunlar yaşayan Selahattin Bey'in odalığı haline gelen hizmetçi kadın gayri meşru iki çocuk dünyaya getirmiştir. Eşi tarafından aldatılan Fatma Hanım, kendisine sürekli hakaretler eden, aşağılayan eşi Selahattin Bey'e karşı gel(e)memiştir. Fatma Hanım'ın konumu aldığı ataerkilliğin sosyal baskısı, O'nun aile eğitimi ve toplumsal cinsiyet rolleriyle açıklanabilir.

Ataerkil bir ailede yetişen Fatma Hanım, babasından, erkeklere çok soru sormaması gerektiğini öğrenmiştir. Aynı şekilde mücevherleri yok pahasına satılırken de eşine ses çıkarmayan Fatma Hanım, itaatkâr bir kadındır. Pamuk, kadın karakterlerin toplumsal cinsiyet normlarıyla uyumlu olmalarında gelenek ve göreneklerin etkisi, dinin toplumsal rolü, toplumsal yapının etkilerini vurgulamıştır. Yapıtta yer alan kadın karakterlerin ortak özelliği toplumsal cinsiyet rolleriyle uyumlu olarak itaatkar, pasif, güçsüz kimseler olarak erkek otoritesi altında baskıya ve şiddete maruz kalmış olmalarıdır. Ceylan'ın Metin'in cinsel tacizine maruz kalması, Topal İsmail'in engelli olmasından dolayı eşi üzerinde egemenlik

kurmak amacıyla onu döverek çocuğunun düşmesine sebep olması, Nilgün'ün Hasan'dan öldüresiye dayak yemesi bu durumu doğrular niteliktedir.

Yazarın Notu

Gösterdikleri ilgiden dolayı Doç. Dr. Leyla DERViŞ'e teşekkür ediyorum.

Mali Destek Bildirimi (Funding)

Çalışma bir kurumdan mali destek alınmamıştır.

Kaynakça

- Akpınar, S. ve Büşra, B. (2017). Orhan Pamuk Romanlarında Öteki. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 5 (11), 330-244.
- Aşkın, E. Ö. (2015). Kadınların işgücü piyasasındaki konumlarını etkileyen faktörler. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10 (1), 43-66.
- Aşkın, E. Ö. Ve Aşkın, U. (2017). Sığınmaevlerinin aileiçi şiddetle mücadelede kadını güçlendirme etkisi: Sığınmaevinde kalan kadınlar üzerine araştırma 1. *ICOMEPE özel Sayısı*, 188-208.
- Berktaş F. (2015). *Tarihin Cinsiyeti*. (5.Baskı). İstanbul: Metis Yayınları.
- Berktaş, F. (2011). Feminist Teoride Açılımlar. Y. Ecevit ve N. Karkınır (Ed.). *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* (s. 2-23). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2014). *Eril tahakküm* (Çev. B. Yılmaz). İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Canpolat, N. ve Çelik, N. (2019). Roles of women and men produced on tv series: The sample of Ece (The Turkish Soap Opera Series). *OPUS International Journal of Society Research*, 14 (20), 905-928.
- Connell, R. W. (2016). *Toplumsal Cinsiyet ve İktidar* (Çev. C. Soydemir). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Demir, E. (2018). *Kadınların Siyasal Katılımı Antalya'da AK Parti ve CHP Kadın Kolları Örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi.
- Demir, E. (2020). Toplumsal Cinsiyet Bağlamında Kadının Siyasetteki Rolü Ve Önemi, Yunus Emre Tansü (Ed.), *Abay Kunanbayev Anısına Türkiye Ve Türk Dünyası Araştırmaları-III* (833-863), Gaziantep: İKSAD Publishing House.
- Demir, E. (2021a). Halit Ziya'nın Aşk-ı Memnu Romanında Kadın Temsillerinin Toplumsal Cinsiyet Açısından İncelenmesi/Examination of Female Representations in Halit Ziya's Novel Aşk-ı Memnu in Terms of Gender". *Tarr: Turkish Academic Research Review*, 6 (1), 293-307.
- Demir, E. (2021b). Kutadgu Bilig'de inşa edilen kadın kimliği üzerine sosyal bir inceleme. *Korkuta Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, (4), 199- 208.
- Demir, E. (2023). Kadın ve Siyasal Katılım İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir İnceleme: Antalya Örneği. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 78 (2), 291-310.
- Doğan, İ. (2012). *Sosyoloji Kavramlar ve Sorunlar*, Ankara: Pegem Akdemi Yayınları, 2012.

- Doğan, Z. (2014). *Orhan Pamuk Edebiyatında Tarih ve Kimlik Söylemi*. İstanbul: İthaki Yayınları.
- Ecevit, Y. (1996). *Orhan Pamuk'u okumak*. İstanbul: Gerçek Yayınevi.
- Ecevit, Y. (2004). *Türk Romanında Postmodernist Açılımlar*. (3. Baskı). İstanbul: İletişim Yayınları
- Ecevit, Y. (2011). Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisine Başlangıç, Y. Ecevit ve N. Karkıner (Ed.). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi* (s. 2-29), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Engels, F. (2013). *Ailenin Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni*. (Çev. H. İlhan). İstanbul: Sayfa Yayınları.
- Eşitti, A. S. (2021). Sessiz Ev'de Toplumsal Cinsiyet Normlarının Gölgesinde Kalan Erkeklik Üzerine Bir İnceleme. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 38 (2), 324-335.
- Geray, H. (2006). *Toplumsal araştırmalarda nicel ve nitel yöntemlere giriş iletişim alanından örneklerle*. Ankara Siyasal Yayınları.
- Giddens, A. (2010). *Mahremiyetin Dönüşümü: Modern Toplumlarda Cinsellik Aşk ve Erotizm* (Çev. İ. Şahin). (2. Baskı). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Giddens, S. (2012). *Sosyoloji* (Çev. Cemal Güzel). İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Günindi Ersöz, A. (2016). *Toplumsal Cinsiyet Sosyolojisi*. Ankara: Anı Yayınevi.
- Kandiyoti, D. (1997). *Cariyeler, Fettan Kadınlar ve Yoldaşlar: Türk Romanında Kadın İmgeleri; Cariyeler, Bacılar, Yurttaşlar: Kimlikler ve toplumsal Dönüşümler*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Kılıç, E. (2018). Sessiz Ev'in Sesleri. N. Esen & E. Kılıç (Ed.). *Orhan Pamuk'un Edebi Dünyası* (s. 125-135). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Lerner, G. (1986). *The creation of patriarchy (Vol. 1)*. USA: Oxford University Press.
- Özçatal, E.Ö. (2011). Ataerkillik, Toplumsal cinsiyet ve kadının çalışma yaşamına katılımı. *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1 (1), 21-39.
- Özkan, U. B. (2019). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Pamuk, O. (1999). *Öteki Renkler*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Pamuk, O. (2017). *Sessiz Ev* (6.baskı). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Parla, J. (2018). *Orhan Pamuk'ta yazıyla kefarete*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Sancar, S. (2011). Erkeklik. Y. Ecevit ve N. Karkıner (Ed.). *Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları* (s. 168-191). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sancar, S. (2013). *Erkelik: imkânsız iktidar*. İstanbul: Metis Yayınları.
- Strauss, A. L. (1987). *Qualitative analysis for social scientist*. UK: Cambridge University Press.
- Tong, R. (1989). *Feminist Thought: A Comprehensive Introduction*. London: Unwin Hyman.
- Uğurlu, S, B. ve Balık, M. (2009). Sessiz Ev'in Hayaleti: Gündük Bir Aydınlanma Projesi. *Turkish Studies*, 4 (8), 2307-2339.
- Uygur, G. (2015). Toplumsal cinsiyet ve adalet: Hukuk adaletsizdir. *Ankara Barosu Dergisi*, (4), 121-132.
- Walby, S. (1990). *Theorizing patriarchy*. Oxford: Basil Blackwell.
- Yıldırım, A., ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 11. Baskı, Ankara: Seçkin Yayınları.

Extended Abstract

French English *Silent House* is a work by Nobel Literature Prize-winning author Orhan Pamuk, published in 1983, translated into French and English and won many awards. The work is important in terms of reflecting three generations of female-male relationships, having a rich content related to gender and patriarchy readings. The author, who Deconstructs power relations between male and female characters, social networks based on authority and hierarchy, has kept male characters in the foreground in the context of social and economic status. The presence of women with low educational level and economically dependent on men stands out in the face of strong male characters with economic and social level. The work provides an example of patriarchal reading in terms of fiction and content. In this context, it is thought that the study of the work from the point of view of gender and patriarchy can contribute to the literature in terms of intellectual and gender studies.

The patriarchal system of thought is the structures, thought patterns and practices that are based on male dominance in all social institutions historically and socially, Deconstructing the power relationship between the sexes of men and women. Patriarchy is an approach that expresses the subjugation of social structure systems, practices to male oppression and domination. Patriarchy, which is fed by gender norms, is closely related to the concepts of power, domination, hierarchy.

With the transition of societies to agriculture, the use of labor has come to the fore and the need to protect the products grown has revealed the division of labor. The cultivation and sharing of products have revealed the understanding of private ownership. Therefore, the need for a labor force to work in agricultural work, the understanding of private ownership has enabled men to establish dominance over women. Men, who are in the expectation that women will raise a workforce through childbirth, wanted to bequeath their goods and property to their own children. This situation has led to the control of the female body through childbirth and the domination of the male law over women. Patriarchal culture is a place where not only women's labor, but also women's bodies and sexuality are kept under control.

Concepts such as power, hierarchy, status, sovereignty, authority play a key role in this structure, which is called patriarchal bargaining. Therefore, it is understood that patriarchy provides the continuation of the social order, as well as a culturally and socially constructed value system, institutions, practices and Decoupling mechanisms.

Patriarchy is a domination that systematically symbolizes its superiority over women and ensures that the dominant masculine attitudes and role patterns are adopted by the entire society and social institutions. Patriarchal norms are abstract concepts without writing and rules. The appearance of patriarchy can often be found in the language, traditions and consumption habits of societies, especially in literary texts, in the institutional structures of political parties.

Orhan Pamuk's *Silent House* is a rich source of patriarchy readings. published for the first time in 1983, the work contains topics such as family life, male-female relations, domestic violence, infidelity, polygamy, honor and old-new conflict, but it is important for the construction and reproduction of the structure of patriarchy. Pamuk, who fictionalizes his work with the technique of internal monologue, presents Fatma Hanım, Cücce Recep, Hasan, Faruk and Metin as the narrator of some sections. In the work consisting of thirty-two chapters, Hasan is the narrator of eight chapters, Fatma Hanım is the narrator of seven chapters, Faruk and Dwarf Recep are the narrator of six chapters, and the Text is the narra-

tor of five chapters. While Fatma Hanım is the narrator of seven episodes in total, it is understood that the narrator of the other twenty-five episodes of the work is male.

Doctor Selahattin Darvinoğlu (1881-1942), one of the powerful symbols of the patriarchy, comes to the fore in the work. Selahattin Bey, who had an arranged marriage with Fatma Hanım, who was only sixteen, is a positivist who does not believe in Allah, explains the backwardness of eastern civilization for religious reasons at every opportunity. Selahattin Bey, it is a contradiction that he ignores the riches of the eastern civilization at the same time as he criticizes the eastern civilization negatively and prepares a 54-volume encyclopedia set that will save the eastern civilization. Selahattin Bey, who sees religion as an obstacle to the progress of science, has made humiliating insults to his wife Fatma Hanım, who is a believer and was raised with traditional, conservative values. Ms. Fatma is a quiet, submissive woman who is afraid to respond to her partner, is compatible with gender roles and has conservative values.

Encyclopedist Selahattin Bey attracted the attention of people around him because of his disbelief and began to lose customers. He gave himself to drinking because of economic problems. At every opportunity, he humiliated his wife's faith and used expressions such as bigot, idiot, poor and loser to Fatma Hanım. Dr. Selahattin Bey, whose economic situation has deteriorated, sold his wife Fatma's jewelry when he became desperate. Fatma Hanım, who obeyed the Doctor Selahattin Bey, who brought a Jewish jeweler home, and gave the jewels without any reaction, learned from her father that she should not ask men too many questions because of the way she was raised. Selahattin Bey, an Ottoman intellectual, could not be happy with Fatma Hanım, who married him taking into account her status and financial interests. Their relationship, in which there was a one-sided communication, reached a dead end with Selahattin Bey's imposing, exclusionary and condescending attitude, and Selahattin Bey did not have a healthy sexual life with Fatma Hanım due to his alcohol problem. Their marriage, which officially continued on paper, was actually over, Selahattin Bey told Fatma that he was with the maid of the house who lived in a hut in the garden and that she should understand this situation.

Selahattin Bey, who ridiculed his wife Fatma Hanım's faith, constantly raised the pressure one more bar because he knew that his wife was a docile, obedient woman and a woman who had adopted gender norms. "Soulless, poor woman, if you had had a glass you would have understood me. Drink up, I'm ordering you! Don't you believe that you should bow down to your husband? Then I order it. Drink, let his sin be written to me. Are you rebelling against your husband? " Selahattin Bey, who provoked and humiliated Fatma Hanım with his words, did not hold back from criticizing the eastern civilization and people, whom he called the Darkness of the Middle Ages.

Selahattin Bey told his wife Fatma at their home in Cennethisar, Fatma Hanım, "I don't want to behave like an oriental despot man. I would like to entertain and make my wife happy," while on the one hand, he hurt his wife with words like a soulless, stupid and ignorant woman and cheated on her with the maid of the house. In fact, Selahattin Bey does not consider himself equal with his wife, humiliates his wife with bad words and Deconstructs a kind of power relationship between him and his wife. When Fatma Hanım was pregnant with her son Doğan, Selahattin Bey, who said that he would never make Doğan cry and that he would be a good father, said, "He is proud of you, I respect you, Fatma, as if he were not the one who insulted his wife. You are my equal, I do not see you as a concubine, chambermaid or slave like others. You are a free and independent woman," she said. Selahattin means someone who adheres to his religion. The fact that his surname is

Darvinoğlu can be read as a criticism of the Ottoman-Turkish modernization, although it reveals that the author is making irony.

Another representation of the Patriarchy in the *Silent House* novel is the character Hasan. Hasan is the son of lottery player Topal Ismail and a half-cousin of Nilgün, Faruk and Metin. Hasan makes friends with a nationalist group in order to gain social identity, power and status rather than an ideological understanding of nationalism. Hasan is a teenager who has problems with math and English classes in the second grade of high school and has also experienced violence from his father. Hasan, who is in love with his half-cousin Nilgün, thinks that Nilgün, who reads the *Cumhuriyet* Newspaper, is a communist. Hasan, who is uncomfortable with Nilgün coming to the beach every morning and swimming in a bikini, takes on the task of protecting the honor of Cennethisar on behalf of the nationalist male-dominated group, Hasan follows Nilgün and supervises his movements.

The work offers an example of patriarchal reading in terms of fiction, the number of characters, the narrators of events. Reflecting the patriarchal structure in the context of traditions, customs, forms of marriage, family structure, economic relations, identity and status, Orhan Pamuk has brought to the fore male characters who are polygamous, prone to power and power, who commit psychological and physical violence. Pamuk, who gives little quantitative space to female characters, has adopted submissive, docile gender norms in the context of the right to speak, and has given space to female characters who refrain from asking men questions.